

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

פרק המפקיד - דף חזרה מספר 1

בס"ד, ד' שבט תשנ"ז.

בבא מציעא פרק שלישי - דפי חזרה

א. פתיחה

בשבוע הקרוב נערוך חזרה על הסוגיות המרכזיות אותן למדנו בפרק שלישי. במסגרת החזרה מומלץ להתמקד בשתי חזרות: חזרה על הסוגיות ועל הטקסט, וחזרה על הנושאים המרכזיים של הפרק שנידונו בהרחבה בשיעורים השונים. מומלץ להיעזר בדפי המקורות שחולקו במהלך הלימוד הסדיר. בגלל האופי של הפרק, הנושאים המרכזיים פזורים בפרק. מומלץ לערוך את החזרה לפי סדר הסוגיות בפרק, תוך שימת לב להקשרים המפוזרים בפרק. לנוחיותכם, מצורף כאן דף עם רשימה כללית של ראשי פרקים של נושאי הלימוד המרכזיים. זכרו: אי אפשר לזכור הכל, ולכן מומלץ להתמקד ביסודות העיקריים. אני מקווה שכמה מהנושאים המרכזיים יזכו לליבון במסגרת שיעור חזרה ו/או 'חבורות' שיועברו בחצי השני של השבוע.

ב. מבנה הפרק

עימדו על הנושא של הפרק ועל המבנה שלו. עימדו על היחידות השונות בפרק ועל המבנה הפנימי של כל יחידה.

ג. ענייני שומרים בפרק:

1. זכיית שומר ששילם למפקיד בכפל
  - עימדו על מח' הבבלי והירושלמי בהסבר היסודי של הדין.
  - עימדו על פרטי הדין שמחדשים רבי יוחנן ורב פפא - שומר שאמר שישלם אך עדיין לא שילם; היקף הדין.
2. שבועת השומרים:
  - מה כלול בשבועה - ו. רב ששת - "שלוש שבועות הן... שאינה ברשות".
  - האם שלוש השבועות עיקריות או אחת עיקרית והשאר מדין גלגול? באם אחת עיקרית - איזו? מח' רמב"ם, ר"ף, רא"ש, רש"י, רמב"ן.
  - האם שבועת השומרים היא שבועה על טענת ודאי או טענת ספק? דיון ברמב"ן קידושין כח; רמב"ם וראב"ד בהלכות שכירות פ"ב ה"ז.
3. זמן היוצרות חיובי שומרים:
  - מח' רמב"ן וראב"ד בסוגייה לה: האם שומר שאינו יכול להישבע מוגדר כאיני יודע אם פרעתין או איני יודע אם הליתני.
  - עמוד על הזיקה בין שאלה זו ובין אופי שבועת השומרים כשבועה על ודאי או על ספק.
4. שומר שמסר לשומר:
  - האם מותר לשומר למסור לשומר אחר?
  - האם הסבר החיוב של שומר שמסר כרוך בהיתר למסור לאחר? עמוד על מח' יסודית בין הבבלי והירושלמי.
  - עמוד על הנימוקים השונים האם שומר שמסר לשומר חייב.
  - שומר שמסר לשומר בנזיקין - הזיקה לשומרים.
5. תחילתו בפשיעה וסופו באונס:
  - האם יש לחייב רק כשהאונס מחמת הפשיעה? דיון התוס' והר"ף.
  - מהי ההבנה העולה כאן להבנת חיוב פשיעה?
6. המפקיד פירות אצל חברו ונאבדים
  - האם שומר הוא מנהל מלתחה או חייב לטפל בחפץ?
7. שליחות יד:
  - פשטי המקראות
  - יסוד החיוב - פשיעה או גזל?
  - האם שומר יכול לגזול? עמוד על הבעייתיות במצב של שליחות יד.

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

פרק המפקיד - דף חזרה מספר 2

- ביאור המשנה מ:
  - המח' האם צריכה חיסרון - הסבר גבולות המח' ומדוע יש צורך בחיסרון?
  - מח' רמב"ם וראב"ד האם שומר השולח יד יכול להתחייב בכפל; דיונו של הגר"ח.
  - מח' ב"ש וב"ה על מחשבה לשלוח יד.
  - שליחות יד ע"י שליח.
8. דרך שמירה:
- הגדרת דרך השומרים - דברי ר"י ברצלוני.
  - דרך שמירת מעות - האם דווקא בקרקע? מח' רמב"ם ור"י ברצלוני.
9. חיוב שומר שכר בגניבה ובאבדה:
- חיובו בגניבה באונס - האם חברת ביטוח או חיוב שמירה גבוה יותר?
  - דיון הרמב"ן - האם שומר חייב להיות יושב ומשמר או האם יכול להשתמש בגדר וכדו'? עמוד על זיקה בין שאלה זו ובין סגויית שומר שמסר לשומר.

ד. נושאים נוספים שנידונו במהלך הלימוד

1. חזרה מהתחייבות בבי"ד - הסוגייה לד: ובעיקר בתד"ה וחזר ואמר ובחידושי הרמב"ן ד"ה אלא אמר הריני משלם.
  2. מכירת קנסות - במסגרת הסוגייה על זכיית שומר בכפל.
  3. גלגול שבועה - במסגרת הסוגייה לד:.
  4. השוכר פרה מחברו והשאלה לאחר - מח' רבי יוסי וחכמים.
  5. ענייני ברי ושמא בסוגיית אמר לשנים גזלתי.
  6. תרומה מן המוקף.
  7. מורידין קרוב לנכסי שבוי:
- עמוד על שני הגורמים שמנסים לאזן ביניהם בסוגייה - דאגה לנכסי השבוי והאפשרות שהשבוי מת ושרכושו שייך ליורשיו?
  - כיצד יש לראות את ההורדה - דאגה לרכוש או ירושה מותנית? האם יש להבחין בין מקרים שונים (שמעו בו שמת או לא שמעו בו שמת)? היזכר במח' הרשב"א, רש"י ותוס' בהסבר וכולם שמין להם כאריס.
8. תברה או שתייה:
מח' קצות ונתיבות.

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

פרק המפקיד - דף חזרה מספר 3

בס"ד, ו' שבט תשנ"ז.

יסודות בחיובי שומרים

(כפי שעלה מלימודנו את פרק המפקיד)

א. פרשיות השומרים

- בתורה יש שלוש פרשיות - שתים העוסקות בשומר ואחת בשואל. חז"ל במשנה צג. מדברים על ארבעה שומרים. אולם נראה שיש הבחנה יסודית בין ש"ח וש"ש ובין שוכר ושואל - ש"ח וש"ש הם שומרים בהגדרתם היסודית ולמטרה זו החפץ ניתן להם, ואילו שוכר ושואל החפץ ניתן להם כדי להשתמש בו ולכן הם חייבים בשמירתו.
- ביאור היחס בין שתי פרשיות שומרים - חז"ל מציעים לחלק בין ש"ח ובין ש"ש; הרשב"ם מחלק בין שמירת חפצים ובין שמירת בהמות; הרמב"ן מפשר - בדרך כלל חפצים נשמרים חנם ובהמות בשכר. (בשיעור הוזכרה הצעת הנשקה שהחילוק הוא מצד מה שאירע לחפץ - נעלם או נשבר).

ב. השמירה בה חייב השומר

א. דרך השומרים

החיוב היסודי של שומר הוא לשמור כדרך השומרים (מב). מהי הגדרת דרך השומרים? הר"י ברצלוני פיתח שיטה שהגדרת דרך השומרים משתנה מחברה לחברה, כאשר ההגדרה היסודית היא הדרך בה אדם שומר על רכושו. לכן פסק שהיות ואין דרך בני אדם להטמין את מעותיהם בקרקע ששומר לא חייב בשמירת כספים בקרקע. הרמב"ם¹ מסכים שהנחה של פיקדון עם רכושו של אדם הינה שמירה אך רק בתנאי שהוא ראוי לשמירה. אך במצב בו אנשים לא שומרים על רכושם אין להסתפק ברמה כזו לשמירה. ולכן לדעתו יש לשמור מעות בקרקע שכן רק זה מוגדר כשמירה. ודרך העולם לא לטמון בקרקע אינה קובעת שכך שומרים על מעות אלא שהעולם לא שומר על מעותיו. אך כשקבל שמירה הוא חייב לשמור על המעות ולכן חייב לטמון בקרקע.

ב. האם השומר חייב לשמור בעצמו על החפץ או האם הוא יכול להסתפק באמצעי בטחון?

שאלה זו עולה בשתי סוגיות בפרק:

1. האם השומר יכול למסור את החפץ לשומר אחר שישמור עבורו? עניין זה עולה בסוגיית שומר שמסר לשומר (לו). בבבלי משמע שישנו איסור בדבר וכי על השומר לשמור בעצמו על החפץ ויכול לטעון נגדו המפקיד (אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר). המח' בבבלי היא האם האיסור למסור לאחר גם מחייב התשלומין את השומר - האם יש לראות בו פושע בעצם המסירה לשומר אחר. אולם בירושלמי משמע שהדברים תלויים האחד בשני. ישנה מח' האם מותר למסור לשומר אחר; מי שאוסר מחייב את השומר משום שבעצם המסירה לאחר ישנה פשיעה.

יוצא מן הכלל יש במסירה לבני ביתו וזאת משום שיש לראות בהם מעין חברת שמירה ולכן מותר לשומר למסור להם. התוס' מב: מעירים שבמקרה שמסר להם והם פשעו שהמפקיד יכול לתבוע את השומר ואינו יכול להתחמק בתואנה שיתבע את בני ביתו. ואם אין להם מה לשלם ישלם השומר והוא יתבע את בני ביתו שפשעו בשמירה.

2. בדיון הראשונים מב. האם יש לחייב ש"ש בגנבה באונס נקט הרמב"ן בעמדה שחיוב ש"ש הוא להיות יושב ומשמר ואינו יכול לשמור באמצעות כל מיני אמצעי בטחון אלטרנטיביים, ולכן חייבו באונס משום שלא שמר כראוי אך פטר בלסטים מזויין משום ששמר בעצמו. בעלי התוס' חולקים על הרמב"ן ולדעתם אין השומר חייב לשמור בעצמו, והדיון שלהם סובב סביב שאלת הגדרת אונס וחיוב שומר שכר בגנבה באונס.

דברי הרמב"ן נאמרו על שומר שכר בלבד, שתמורת שכרו נדרוש שיהא יושב ומשמר, אך בש"ח חנם ודאי שניתן להסתפק בשמירה ע"י אמצעים אחרים². ואף בעלי התוס' המצוטטים ברמב"ן מב בדיון על גניבה באונס חילקו בין ש"ח ובין ש"ש. הם סוברים שש"ח חייב לגדור

¹ בהלכות שאלה ופיקדון פ"ד הל' ב-ה ובתשובות הרמב"ם, מה' בלאו, תשובה תו (עמ' 683).

² ובשומר שמסר לשומר אף ש"ח שמסר לשומר שכר חייב לר"י משום ששם לא מדובר על דרך השמירה אלא על פשיעה שמעיבר מעצמו את אחריות שהמירה ומעבירו לאחר.

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

פרק המפקיד - דף חזרה מספר 4

בגדר העומדת בפני רוח מצויה ואילו שומר שכר חייב לגדור גדר העומדת בפני כל רוח. השכר שהוא מקבל מחייבו לשמור ברמה גבוהה יותר³.

ד. טיפול בחפץ או ניהול מלתחה?

במשנה כט: נקבע ששומר אבידה חייב לטפל בחפץ ולתחזק אותו ולא להסתפק בהיותו מונח ברשותו. ובגמרא ל. מבואר שהוא הדין בכל שומר. במשנה לח. נחלקו התנאים בשומר על פירות ההולכים ונאבדים האם עליו למכור אותם. ובפשטות נראה שאף ששומר חייב לטפל בחפץ, אך המיוחד במקרה זה הוא שעליו למכרו, והרי החפץ ניתן לו כדי לשמור עליו ולא בכדי להחזיר את שויו ולכן יש כאן מח' התנאים.

ג. חיובי השומרים

א. מתי נוצרים חיובי השומרים?

- הריטב"א לה: מביא מח' רמב"ן וראב"ד האם חיובי השומרים נוצרים בשעת מסירת החפץ או בשעת הפשיעה/ גנבה/ אונס. מחלוקתם היא האם שומר שאינו יכול להישבע מוגדר כאיני יודע אם הלוייתי ופטור מלשלם (רמב"ן) או איני יודע אם פרעתיך וחייב לשלם (ראב"ד). המח' היא מח' יסודית בהבנת חיובי שומר - לדעת הראב"ד ברגע שנמסר החפץ לשומר הוא התחייב בהשבתו לבעליו, אלא שבנסיבות מסוימות השומר יפטר ועליו לעגן את הסברו לנסיבות בשבועה, וכל עוד שאינו נשבע הרי הוא חייב⁴. לדעת הרמב"ן השומר מתחייב רק אם אירע משהו לחפץ ורק אם במקרה בו השומר חייב.
- נראה שהרמב"ן והראב"ד לשיטתם בהבנתם את שבועת השומרים. הרמב"ן בקידושין כח. בדיון על גלגול שבועה מביא דעה הסבורה ששבועת השומרים היא שבועה על טענת ודאי ואילו הרמב"ן עצמו סבור שהיא שבועה על ספק. הרמב"ן הוא לשיטתו - השבועה היא על מה שאירע לחפץ וכל טענות המפקיד הם טענות שמא. הדעה החולקת נראה שסבורה כראב"ד שישנו חיוב השבה וכאן טענת המפקיד היא טענת ודאי - השב לי את החפץ שלי, ועליה חייב השומר להשיב בשבועה.
- ועיין במח' הרמב"ם והראב"ד בהלכות שכירות פ"ב ה"ז האם נשבעים שבועת השומרים לקטן. הרמב"ם רואה שבועת השומרים שבועה על טענת ספק ולכן נשבעים לקטן והראב"ד לשיטתו שיש לראות בה שבועת על תביעת ודאי ולכן אין נשבעים לקטן.

ב. חיוב פשיעה

- הגדרה - לא שמר כדרך השומרים (ראה לעיל).
- פושע כמזיק - עיין מח' רמב"ם וראב"ד בהלכות שכירות פ"ב ה"ג האם חיוב פושע הוא חיוב מחיובי השומרים או חיוב מזיק⁵. מעבר למח' על פשיעה המח' נוגעת להבנת ש"ח. לדעת הרמב"ם אין חיובי שמירה מיוחדים המוטלים על ש"ח. הוא התחייב לשמור ואם פשע חיובו הוא מדין מזיק. אולם לראב"ד שחיוב פשיעה הוא מחיובי השומרים הרי שיש חיובי תשלומין המיוחדים לשומר אף לש"ח. ונראה שהראב"ד לשיטתו אזיל שהחיוב היסודי של שומר הוא חובת השבה, וחיוב זה ניתן להטיל אף על ש"ח שכן זוהי ההתחייבות הבסיסית שלו. אולם אם נסבור כרמב"ן שהחיוב נוצר בשעת הפשיעה הרי שמדובר בהטלת חובת תשלומין על שומר וזה קשה יותר להטיל על ש"ח.
- תחילתו בפשיעה וסופו באונס - מח' אמוראים. בעלי התוס' סבורים שלכו"ע חייב רק באונס מחמת הפשיעה, ואילו הר"ף סבור שזה גופא הינו מח' אביי ורבא. בביאור המח' נראה שנחלקו מח' יסודית בהבנת חיוב פשיעה. מי שדורש אונס מחמת הפשיעה סבור ששומר חייב

³ ולכן לדעתם חייב בגניבה. אך בגניבה באונס יש לפטור.

⁴ מסתבר שיש לצרף את הראב"ד לסיעה הרואה שבועת שומרים מעין תשלום לבעלים. השומר מתחייב בהשבה ברגע שנמסר לו, ועליו או להשיב את החפץ או הסבר בשבועה. עיין ב"ק קו. "אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ונשבע ובאו עדים פטור שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו בעלים שבועה שוב אין משלמין ממון". גמרא זו מביעה בבהירות את העמדה ששבועת שומרים היא השבה לבעלים. אך היא מרפסין איגרי, שהרי מדובר כאן בשבועת שקר, ובפשטות אין לראות בה תשלום. ונראה שהדגש של רב הוא על "ולקח בעליו" - קבלת השבועה ע"י הבעלים וזו התקיימה אף בשבועת שקר (אם כי יכול בעל הדין לבוא ולטעון שלמפרע מתברר שהבעלים לא לקחו שבועה אלא שקר).

⁵ מובן שאף לרמב"ם חיוב זה ייתכן רק בשומר משום שניתן לראות רק בו פושע. היות וחייב לשמור הוא פושע, אך חיוב הפושע הוא כמזיק. אך בשאר האדם היות ואינם חייבים לשמור אינם פושעים וממילא אינם מזיקים.

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

פרק המפקיד - דף חזרה מספר 5

רק אם בעקבות פשיעתו אריע משהו לחפץ, אלא שהחידוש בתחילתו בפשיעה הוא הגדרה חדשה של פשיעה. אולם מי שמחייב גם באונס שלא מחמת הפשיעה נראה שהבין אחרת - הפושע הרי אינו שומר, ואם כן יש לומר שפשיעה הינה הפסקת השמירה, ולכן חייב על כל מה שאירע לאחר מכן לחפץ⁶.

ג. חיוב גנבה ואבדה בשומר שכר

בגמרא מב. יש מח' ראשונים יסודית בהבנת חיוב ש"ש בגנבה - מה הדין בגנבה באונס. בגמרא ב"ק נ"ז וב"מ צ"ה מפורש שבליסטים מזויין השומר פטור, וא"כ עולה שבגנבה באונס ש"ש פטור, אך מצד שני משמע שרק במקרה זה ולא באחר. התוס' מב. מתלבטים בנושא, כאשר בתחילת התוס' הם דנים באפשרות שרק ליסטים מזויין מוגדר כאונס ואילו שאר המקרים פשוט לא מוגדרים כאונס, אך הם לא מקבלים את זה ונשארים בצ"ע - מצד אחד משוכנעים שפטור בגנבה באונס ומצד שני בלבול לגבי הגדרת אונס. הר"י בתוס' ב"ק נ"ז סבור שבאמת שומר שכר חייב בגנבה באונס, שהרי כל גנבה היא קרוב לאונס, ואת הפטור בליסטים מזויין הוא מסביר מצד גזיה"כ של שבויה.

בביאור המח', יש כאן מח' יסודית בהבנת חיוב ש"ש בגנבה. התוס' ב"מ סבורים שחיוב גנבה נובע מחיובי שמירה. ש"ש מחוייב ברמת שמירה גבוהה יותר שאמורה למנוע גם גניבות, וחיוב בגנבה משום שלא שמר כראוי ולא מנע אותה. לכן, במקום ששמר כראוי, בגנבה באונס, פטור. אולם לדעת הר"י חיוב ש"ש בגנבה הוא חיוב אחריות - חיבו של ביטוח נגד גניבות ולכן חייב גם באונס. המחלוקת היא מח' יסודית בהבנת מיקום ש"ש בסקלת השומרים. לדעת התוס' ב"מ ש"ש דומה יותר לש"ח בחיוביו, אלא שהשכר שהוא מקבל מעלה את רף השמירה, אך חיוב גנבה ביסודו דומה לחיוב פשיעה. אולם לדעת הר"י חיוב ש"ש דומה יותר לחיוב שואל - חיוב אחריות. הרמב"ן סבור שבגנבה באונס חייבים משום ששומר חייב להיות יושב ומשמר. באופו עקרוני דעתו היא שיש לפטור גנבה באונס ולכן פטר ליסטים מזויין. אלא שהחיוב בשמר בקרקע הוא משום שלא ישב ושמר בעצמו. חיוב השמירה הוא שיהא יושב ומשמר ולכן חייב. אך בליסטים מזויין היות יושב ושמר בעצמו, לכן פטור. בהמשך, הרמב"ן מתלבט האם ייפטר בחלה - ואף כאן הספק הוא רק באונס המונע ממנו לישוב ולשמור בעצמו.

ד. חיוב אונסין בשואל

ניתן להבין את החיוב בשתי צורות:

- חיוב אחריות, מעין בטוח. תמורת הזכות להשתמש בחפץ מתחייב השואל בבטוח של החפץ ואחריות לכל מקרה שיקרה.
- עיי' ברשב"א לו: ד"ה מאי טעמא מלאך המות שכתב וז"ל "ושואל דחייב במתה כדרכה, משום דכיון שכל הנאה שלו אוקמה רחמנא ברשותיה לגמרי כאילו היא שלו חוץ ממתה מחמת מלאכה", ולדבריו החיוב הוא משום שאנו רואים את החפץ כשלו ויש על השואל חובת השבה, ולכן חייב בכל אונסיה. מצינו דיון בזה ביחס לחיובי אחריות של בע"ח הקונה משכון. לדעת רש"י והר"ז חייב באונסין, והקשה הרמב"ן שמצינו חיבו אונסין רק במקום שכל הנאה שלו. וביאר הש"ך בחו"מ סימן ע"ב שבע"ח חייב באונסין לא משום שמוטלת עליו חיוב אחריות בעקבות הנאה אלא משום שהוא קונה את המשכון, לכן הוא סופג כל הפסד שקורה לחפץ וגם אם הוא באונס כדרך בעלים.

ד. שבועת השומרים

- שבועת השומרים היא למקרה בו אירע דבר לחפץ, ולטענת השומר בנסיבות פטור, עליו להישבע שבועת השומרים, וכלשון הפסוק "ונקרב בעל הבית אל הא' אם לא שלח ידו במלאכת רעהו".
- מהי תוכנה של השבועה - מהי אותה שליחות יד? בפשטות נראה שהחשוד הראשוני לאירוע שאירע לחפץ (לטענת השומר) הוא השומר עצמו ועליו להישבע שהוא לא אחראי לכך, וא"כ בש"ח עליו להישבע שהוא לא גנב את החפץ, ובש"ש עליו להישבע שהוא לא השתמש בחפץ ושבירו. ועיי' ברש"י בפירושו לתורה שבש"ח ביאר ש שנשבע שלא שלח ידו ובש"ש שלא השתמש בו, שכן אם השתמש בו הוא חייב גם אם לאחר מכן נשבר באונס משום ששלח יד. והנה בש"ח נראה שיבאר כפשטי המקראות, ואילו בש"ש ביאר כביאורם של חז"ל ששליחות יד היינו שימוש בחפץ ואף אם לא גורם ישירות לנזק שאירע לאחר שחדל מלהשתמש באונס.

⁶ מעין שליחות יד שאף בה שולח יד מפסיק את שמירתו.

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

פרק המפקיד - דף חזרה מספר 6

ועיין באריכות בביאור הנצי"ב בהעמק ובהרחב דבר שעמד על כך שרש"י שינה מביאורו לרש"י ולש"ש.

והנה לרש"י נשבע שלא גנב ועיקר השבועה היא שאינה ברשותו, אולם עיין ברמב"ן שכתב שנבע שנגנב, ואת "אם לא שלח ידו" הוא מפרש כמשפט תנאי - דהיינו, אם האמת כדבריו שלא הוא גנב, אזי יישבע שנגנב.

• ביאור המח' פשוט - לרמב"ן נשבע על טענתו ככל השבועות שבאות לעגן טענה בשבועה. ואילו לרש"י נשבע על החשד נגדו שהרי שבועת השומרים היא שבועת חשד - על שמא. ולשון המקרא נוח יותר לרש"י. ולדעת רש"י שבועת השומרים היא שבועה יוצאת דופן בגלל הנסיבות המיוחדות שלה - שבועה הבאה לאפוקי מחשד אותו אנחנו חודים בשומר.

• תוכן השבועה בגמ' ב"מ ו. "אמר רב ששת ומשביעין אותו שלוש שבועות - שלא פשע בה, שלא שלח בה יד ושאינה ברשותו". ונחלקו הראשונים ביחס בין ג' שבועות אלו.

• שבועת רב הונא מתחדשת ע"י רב הונא, ברם אין לה זכר במקורות קדומים יותר. יתירה מזו, החיוב להישבע שולל את הסתברות המקרה בו השומר יציע לשלם במקום להישבע, ולכן נראה שנתחדשה ע"י רב הונא.

• על רקע זה יש לראות את קושיית הגמרא מהמשנה בשבועות. לגמרא ברור שאם שבועת רב הונא קיימת שהיא כבר מקובלת על המשנה. ולאור דברינו יש לומר שפשר הדברים הוא שיש לעדכן את המשנה ולכלול בתוכה את שבועת רב הונא, ובאם ניתן לעשות זאת יש לה מקום. אולם, אם לא ניתן לכללה במשנה אין לה מקום.

• יחס שבועת רב הונא לשבועת השומרים:

* שלוש השבועות מובאות בפי רב ששת המאוחר בדור לרב הונא.

* ישנה כפילות בין שבועה שלא שלח בה יד ובין השבועה שאינה ברשותו.

* ישנה הסתברות שיישבעו על שני תכנים שהם שתי האופציות בפרשה - שאחר גנב ושהוא עצמו לא גנב, אך שבועה שלא שלח יד בעצמו (פירוש רש"י) לא נראית מעיקר הדין.

* לכן נראה להציע שרב הונא הוא שחידש שבועה שאינה ברשותו, וזו נכללה אחר מכן בכל שבועות השומרים ע"י רב ששת. ועיין ברמב"ם שאלה ו:א שכך משמע בדבריו. והדבר מסתבר מאד - רק במשלהם אנחנו חושדים כי יש רגלים לדבר, וממנה כללנו שבועה זו בכל השומרים.

* ועיין ברא"ש סוף שבועות שכתב ששבועת רב הונא דרבנן אך היכללותה בשלוש השבועות דאו' מכוח גלגול. וזה ניתן אף לרמב"ם - נתקנה מדרבנן במשלהם אך לאחר שכללוה בכל שומרים היא תתכן מדאו' מדין גלגול.

• מח' רמב"ם וריטב"א אם שבועת רב הונא היא מדרבנן או מגלגול - ולריטב"א ודאי שרואה את שבועת רב הונא כיישום של שבועת השומרים.

• ועיין בראשונים נוספים:

* רא"ש שבועות - עיקר השבועה היא שלא פשע

* רא"ש ב"מ - עיקר השבועה שנגנב

* וביאור הדברים פשוט כפי שביארנו - שבועה שנגנב היא שבועה על הטענה, ושבועה שלא פשע היא שבועה ששמר.

* ועיין ברמב"ם שכירות א"ב שכתב שהשבועה היא ששמר כדרך השומרים, וזהו כרא"ש בשבועות. ובשאלה ופקדון ד: א הזכיר שלא פשע בה ושלא שלח יד וזהו פירוט של ששמר כדרך השומרים, ולא הזכיר שם שאינה ברשותו כיוון שזה לא נוגע לשאלת רמת השמירה אלא מהווה חשש שמא הוא גנב. רק בפ"ו לאחר שנתחדשה שבועה זו במשלהם כיוון שיש רגלים לדבר לחשוד בו, יישם שבועה שאינה ברשותו בכל השומרים.

* רי"ף ותוס' ב"מ ו. - כל ג' שבועות מעיקר הדין. וביאור הדברים כרש"י שהשבועה היא שבועת החשד ולכן משביעים על כל חשד אפשרי. ועיין במיוחס לריטב"א ב"מ צח שהיו מדין גלגול, אך בשונה מכל גלגול - ב"ד מגלגלים ויש משאיל"מ, והביאור כדברינו דגלגול הוי שבועת החשד, ושבועת השומרים היא במהותה שבועת החשד.

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

פרק המפקיד - דף חזרה מספר 7

שליחות יד

טיב יחסי התקשרות בין מפקיד ושומר

מח' רבי יוסי וחכמים לה:

הגמרא מב: בדיונה על יתמי

זכיית שומר בכפל